

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. IV. Conclusio est æqualis vtrique Præmissæ simul sumptæ, in certitudine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

evidentiam esse adequatè intrinsecas actui. Sed quia, ut dixi, hæc iam erit quæstio de nomine, si certitudinem & evidentiam ab obiecto etiam inadæquatè desumpseris, dic, non posse esse veram certitudinem & evidentiam, nisi ita obiectum existat sicut iudicatur. Si verò certitudinem solum dixeris firmam adhesionem, evidentiam verò claram cognitionem, dic, eis posse subesse falsum aliquando, ut probatum est.

SECUNDA CONCLUSIO. Præmissæ non sunt veriores conclusioni. Hæc patet clarè ex suppositis initio Sectionis: quia si nequit esse una propositio verior aliâ, certum est, non futuras veriores præmissas conclusioni; unde veritas conclusionis nec maior nec minor erit veritate præmissarum, sed omnino æqualis.

16 TERTIA CONCLUSIO. Non oportet ut veritas præmissarum magis necessaria sit veritate conclusionis. Probatur. Illa veritas est magis necessaria, cuius obiectum magis necessariò existit: sed obiectum præmissarum non magis necessariò existit quàm obiectum conclusionis, ergo nec veritas præmissarum est magis necessaria veritate conclusionis. Probatur Minor, quia sola eget probatione: nam obiectum conclusionis non distinguitur ab obiecto præmissarum, ergo non potest unum alio magis necessariò existere. Deinde, quæ sunt eadem vni tertio, tam necessariò sunt eadem inter se, ac cum tertio: sed in conclusione dicitur ea esse idem inter se, in præmissis verò esse eadem vni tertio; ergo tam necessaria est veritas conclusionis quàm præmissarum, ergo hæc non est magis necessaria quàm illa.

17 QUARTA CONCLUSIO. Veritate conclusionis non est perfectior veritas præmissarum, imò potius veritas conclusionis est perfectior veritate præmissarum. Probatur facile in nostrâ sententiâ assente, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum: quia ille actus est perfectior, qui clariùs & perfectiùs attingit suum obiectum; sed præmissæ solum cognoscunt *Petrum* v. g. & *hominem*, esse idem cum rationali, conclusio autem cognoscit, & esse idem cum rationali, & esse idem inter se; ergo conclusio est perfectior etiam utraque præmissa, non quidem veritate desumptâ ex perfectiori obiecto, quia hoc (ut dixi) est idem respectu præmissarum, & conclusionis, sed desumptâ ex maiori & nobiliori penetratione eiusdem obiecti. In sententiâ autem negante, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum, dicendum est, necessariò aliquam ex præmissis esse æquè perfectam ac conclusionem, alteram verò præmissam & posse esse perfectiorem & etiam imperfectiorem conclusioni. Prima pars; scilicet, unam ex præmissis debere esse æquè perfectam, probatur: quia cum prædicatum, quod infertur in conclusione, debeat esse cognitum in aliqua ex præmissis, necessariò aliqua ex illis debet esse æquè perfecta ac conclusio. Secunda verò pars, quod altera præmissa possit etiam esse magis perfecta, inde patet: quia cum possit per utramque præmissam cognosci definitio essentialis rei, quin cognoscatur per conclusionem, ut quando definitio assumitur pro medio ad inferendam passionem; tunc quælibet præmissa est perfectior conclusioni. Tandem, quod una præmissa possit esse imperfectior conclusioni, patet: quia potest definitio

essentialis cognosci per conclusionem, quin cognoscatur per utramque præmissam, ut quando ipsa definitio infertur in conclusione; tunc enim non potuit poni ea definitio in utraque præmissa, sed in una. inde fit, ut altera ex præmissis sit imperfectior conclusioni, quæ cognovit per definitionem obiectum, quod non habuit una præmissa; altera verò, quæ eam cognovit, sit æquè perfecta cum conclusioni. Utraque autem præmissa tunc erit perfectior conclusioni, quando, ut paulò antè dixi, in utraque cognoscetur definitio: ut quando assumitur pro medio ad inferendum aliquam passionem, quælibet præmissa erit perfectior conclusioni, quæ tantum cognoscit passionem.

Hæc declarantur exemplis. Si enim faciam 19 hanc demonstrationem, *omnis homo est animal rationale, Petrus est homo, ergo Petrus est animal rationale*: ecce conclusio, quâ dico, *Petrus est animal rationale*, est clarior & perfectior cognitio de Petro, quàm illa quâ in minori de ipso solum dixi, *Petrus est homo*: at non est perfectior & clarior quàm altera præmissa, in quâ dixi, *omnis homo est animal rationale*; est ergo conclusio perfectior una præmissâ, & æqualis alteri quoad claritatem. Dico, quoad claritatem, quia præmissa illa est perfectior quoad univèrsalitatem: extenditur enim ad omnes homines, conclusio verò ad solum Petrum. Si autem è contrario faciam hunc syllogismum, *Omne animal rationale est homo, Petrus est animal rationale, ergo Petrus est homo*, conclusio illata est imperfectior quilibet præmissâ: quia in conclusione solum cognoscitur, *Petrus est homo*, in præmissis verò cognoscitur definitio hominis & Petri. Constat ergo, unam ex præmissis semper esse minirum æqualem conclusioni, alteram verò aliquando posse esse æqualem, imò & perfectiorem, aliquando verò imperfectiorem. Quæ solum sunt intelligenda (ut suprâ notavi) in sententiâ negante, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum; nam quid in nostrâ dicendum sit, ostendi suprâ.

SECTIO IV.

Conclusio est æqualis utrique præmissæ simul sumptæ, in certitudine.

SUBSECTIO PRIMA.

Quædam suppono.

ADVERTO, certitudinem esse adhesionem 20 intellectus alicui veritati, sine formidine aut dubitatione an aliter se res habeat quàm ab ipso cognoscitur: differtque ab evidentia, quod hæc ultra certitudinem addit etiam claritatem, quæ in eo consistit, quod sit notitia vel intuitiva & quidditativa, vel acquisita ex ratione naturali. Unde, licet de mysterio Trinitatis habeam summam certitudinem, non tamen de illo habeo evidentiam: quia nec illud intuitivè aut quidditativè cognosco, neque ex ratione naturali illud mihi persuadeo, sed solum ex revelatione divinâ; quam quia non cognovit Aristoteles, ideo omnem certitudinem censuit esse evidentiam, quia certitudo naturalis sine dubio connexa est semper cum evidentia quæ desumitur ex ratione naturali. Certi-

21 Certitudo est triplex, *moralis, physica & Metaphysica*. *Moralis* est illa, quæ habetur ex motu physice quidem fallibilibus, infallibilibus tamen moraliter loquendo, id est, ferè infallibilibus, ut quam ego habeo de existentia v. g. Neapolis, ex dictis tot prudentum & veracium hominum id assentium, reddentiumque mihi moraliter certum Neapolim esse: licet quia physice non repugnat illos omnes mentiri, ideo physice non fit mihi certa ea existentia, quod infra Sectione vltimâ contra nonnullos fultius ostendam. Certitudo *Physica* est, quæ nititur principiis physicis, quæ ex naturâ rei non possunt aliter se habere: ut v. g. illa, quam ego habeo de cursu Petri quem video: quia verò res aliter se habere potest saltem de potentia absolutâ, quatenus Deus miraculose potest facere ut appareat mihi Petrus currens, cum tamen verè non currat, quod idem potest facere in aliis obiectis; ideo ea certitudo non dicitur *Metaphysica* & summa, sed naturalis seu physica. Denique certitudo *Metaphysica* est, quæ ita proponitur obiectum, ut in ordine ad omnem potentiam non possit aliter esse, ut quam ego habeo de existentia Dei de illis principiis, *Quodlibet est vel non est, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*, & aliis similibus, & de omnibus mysteriis reuelatis à Deo, quæ non possunt esse falsa etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam. Quæ dixi de hac triplici diuisione certitudinis, dicta etiam puta pro Sectione sequenti de euidentiâ, quæ est certitudo cum claritate, unde solum oportet istis membris addere claritatem, & sic applicantur omnia ad euidentiâ. An autem certitudo & euidentiâ includant in suo conceptu veritatem, dixi à numero 13.

Suppono Secundò, certitudinem posse esse maiorem aut minorem, ut omnes concedunt. Ratio est, quia cum certitudo sit firma adhesio intellectus alicui veritati, & possit vnus firmius alio adherere, vel firmius adherere huic veritati quàm illi (firmius enim adhereo huic veritati, *Deus est vnus*, quàm huic, *Omnis homo est risibilis*) poterit etiam vna certitudo esse maior aliâ. De euidentiâ idem probatur, quia potest vnum obiectum alio clariùs cognosci; clariùs enim & euidentiùs cognosco fumum quem video, quàm ignem, quem existere euidentiâ physicâ cognosco ex ipso fumo.

23 Suppono Tertio, dupliciter posse vnam certitudinem & euidentiâ esse maiorem aliâ. Vel *essentialiter*, quia nimirum ipsa cognitio per suam essentiam adheret magis huic obiecto quàm illi: quâ ratione duo primi gradus cognitionis, alter de mysterio Trinitatis, alter de risibilitate hominis, æquales in intensione sunt, tamen inæquales in certitudine essentiali; quæ inæqualitas in eo consistit, ut si vnum ex illis obiectis esset negandum, priùs negaretur risibilitas hominis, de quâ minorem habeo certitudinem, quàm mysterium Trinitatis, de quo habeo maiorem. Aliter certitudo potest esse maior *gradualiter* seu *intensive*, quia plures gradus certitudinis sunt in vna cognitione quàm in aliâ: & potest contingere, ut maior certitudo essentialiter sit minor gradualiter. Ut si de cursu Petri quem video, habeam intensissimam cognitionem, & de mysterio Trinitatis habeam remissam; hæc erit maior essentialiter, quàm illa; minor tamen intensiue & gradualiter.

liter, ut supponitur. In præfenti non disputo de certitudine intensiue præmissarum & conclusionis, quia hæc potest esse maior vel minor, pro maiori aut minori conatu intellectus, quem potest adhibere aliquando circa præmissas, aliquando verò circa conclusionem, prout voluerit voluntas, vel fuerit dispositus intellectus ad eos actus. Solum ergo est difficultas de certitudine essentiali, in quoniam sit maior, in præmissis, an in conclusione, an in vtraque æqualis.

SYBSECTIO SECVNDA.

Vera sententia.

PRIMA CONCLUSIO. Ad omnem rigorosam demonstrationem requiritur certitudo vtriusque præmissæ. Hæc est communis, quam tenet Scotus, Durandus, Maior, Gregorius, Gabriel, Caietanus, & alij apud P. Valquez 1. Part. disput. 4. sect. 5. & est sententia D. Thomæ 1. 2. quest. 63. art. 3. & de Veritate quest. 14. art. 9. & Aristotelis hic cap. 2. Ratio pro illâ non aliunde petenda est, quàm ex acceptione communi: per hanc enim vocem *demonstratio* intelligunt omnes Philosophi, non quemcumque syllogismum, sed illum qui constat ex præmissis certis & euidentiibus; ideoque communiter dicitur, Theologiam non esse propriè scientiam, quia non nititur principiis euidentiibus, sed obicurijs; & eius syllogismus impropiè tantum dici demonstrationes. Hæc quidem de nomine *conclusio*, sed in secunda aliquid erit de re.

SECVNDA CONCLUSIO. Qualibet præmissa seorsim sumpta, potest esse certior & euidentiior conclusione. Hæc est communis, probaturque ab Aristotele eo axioma, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*. Atqui ideo intellectus adheret conclusioni, quia adheret præmissis, ergo firmius & certius illis adheret quàm conclusioni. Respondent aliqui, qui absolute negant præmissas esse conclusionem certiores, prædictum axioma solum habere locum in causis finalibus, id est, magis amari finem, quàm media quæ propter finem amantur; non tamen esse verum in causis efficientibus, formalibus & materialibus. neque enim, quia creatura existit propter Deum, ideo Deus est magis creatura; neque quia homo sit propter animam, ideo anima est magis homo; neque quia cathedra sit propter lignum, ideo lignum est magis cathedra: ergo similiter non valebit, conclusioni assentior propter præmissas, ergo magis assentior præmissis. Sed impugno solutionem: quia illud axioma, licet in exempli sallatis non habeat locum, habet tamen illum in causis motiuis: assensus autem præmissarum sunt causæ motiue ad assensum conclusionis, ergo certius illis assentior quàm conclusioni. Quod virgeo aduersus recentiores hos, qui in hac quam adhibent solutione fatentur, in fine & medijs locum habere illud axioma. Vnde sic argumentor: Ideo in fine habet locum, quia amor finis mouet me ad amorem medijs; unde, per te, magis afficior erga finem quàm erga media: sed etiam assensus præmissarum mouet me ad assensum conclusionis, ergo magis debeo assentiri præmissis quàm conclusioni. Vel da rationem, cur erga finem mouentem

tem sit maior amor quam erga media, non verò maior assensus erga præmissas mouentes, quam erga conclusionem: neque enim sufficit dicere, illud axioma solum habere locum in causâ finali. Possent fortè adhuc respondere, discrimen esse in eo quòd finis distinguitur à mediis, vnde potest terminare maiorem amorem, quam media: obiectum autem conclusionis non distinguitur ab obiecto præmissarum, ideoque non posse terminare minorem certitudinem. Sed hanc solutionem Sectione 2. ostendam nullam prorsus esse. Iam sic eam breuiter impugno: Quia ex eâ sequitur, eò quòd homo & animal rationale non distinguantur, non posse rusticum esse certum, se esse hominem, nisi etiam æquè certus sit se esse animal rationale; imò si sciat, istam esse chartam, eo ipso debet scire definitionem essentialiam illius, quod est aperte falsum. manet ergo axioma illud etiam in præsentem verum. Nihilominus tamen puto, argumentum deductum ex illo axioma non habere in præsentem locum: tum quia inde sequeretur, conclusionem euidenter deductam ex duobus principiis de Fide, non esse de Fide; imò nec assensum quo credo Deum esse unum & vnum, eò quòd Deus id reuelauerit, esse de Fide, quod est hæreticum. Sequelam probò: quia si mortuo credenti magis credo quam obiecto materiali, ergo magis sum certus de mortuo, scilicet de reuelatione diuinâ, quam de mysterio reuelato; ergo mysterium reuelatum non credo per assensum Fidei. Patet euidenter consequentia; quia assensus Fidei diuinæ non patitur magis & minus in certitudine, vnde illa veritas, de qua minus essem certus, non crederetur assensu Fidei, sed ob aliud motiuum; ergo in actibus Fidei non assentior motiuo magis quam conclusioni, seu obiecto materiali; ergo absolute illud principium non habet locum in assensibus intellectus. Si enim iam mihi concedis in vno non esse verum, me magis certum esse de principio propter quod assentior, quam de obiecto materiali, cum tamen verè ibi sit ratio mouens; euidenter infertur, id non esse de conceptu rationis formalis mouentis ad assensum.

19 Nec sufficeret, si respondeas, id impediri in assensibus Fidei, eò quòd quilibet habeat summam certitudinem: hoc, inquam, non sufficit; nam, eo non obstante, verè vnus assensus est motiuum ad alium, ergo ratio motiua non petit eam maiorem certitudinem. si enim illam peteret, vbi illa non posset esse, nec posset esse motiuum eam essentialiter requirens.

Ad replicam autem supra factam ex similitudine finis & mediorum, Respondeo, non ideo finem magis appetitiuè amari quam media, quia vnum ametur propter aliud præcisè (Deus enim amari iustum propter gratiam existentem in ipso, & tamen non propter eam magis amat gratiam quam hominem:); sed quia medium non habet bonitatem dignam tanto amore sicut finis; & propter hunc extrinsecè, tamquam quid conducentis ad finem, amatur medium. At conclusio obiectum habet in se capacitatem terminandi tam certum assensum, sicut præmissarum obiectum: imò (vt dicam in 3. Propositione) ipsi intellectui proponitur vt idem omnino obiectum præmissarum & conclusionis. quid ergo minus, si æquè certò vtrique assentiatur, etiam si

vnus actus procedat ex altero? sicut ex intentione finis procedit gaudium de ipso fine, & tamen non propter eam gaudium minus placet in fine quam ipsa intentio. Relicto ergo illo axioma, tamquam impertinente ad propositum,

Antequam Conclusionem probem, suppono, me non loqui in eâ de assensibus Fidei diuinæ, in quibus (vt paulò post dicam) æquè certa est conclusio ac quælibet præmissa, propter rationem ibi tradendam; sed de actibus naturalibus, in quibus potest esse maior & minor certitudo. Si enim hoc non supponatur, frustra quæritur de conclusione & præmissis: tunc enim nec vnus syllogismus potest esse certior altero, nec vlla præmissa alterâ euidentior; quod tamen aperte falsum est. Hoc ergo posito, facillimè in meis principiis probatur Conclusio. Cum enim per assensum conclusionis attingantur omnes præmissæ, per quamlibet autem præmissam solum attingatur vna veritas; inde est, vt firmius cuilibet præmissæ adhæream quam conclusioni, quia certius & firmius adhæret quis vni veritati soli, quam illi & aliis simul: firmius enim creditur, Petrum currere, quam Petrum & Ioannem & alios currere. Ratio est, quia ad falsitatem huius secundi sufficit, Petrum non currere; & adhuc eo currente, sufficit non currere Ioannem: ad falsitatem verò primi requiritur determinatè, Petrum non currere. Vnde prima veritas habet minorem fallibilitatem, quam secunda quæ habet eandem cum primâ, & aliam nouam. Cum ergo præmissa quælibet seorsim, eò quòd tantum cognoscit vnâ veritatem, habeat minorem fallibilitatem quam conclusio, quæ cognoscit & veritatem illam, & aliam nouam alterius præmissæ, & ipsam propriam conclusionis, ac propter eam plura capita habeat ex quibus possit falli; absolute intellectus hîc & nunc firmius & certius adhæret cuilibet præmissæ, quam conclusioni includenti vtramque præmissam, & aliquid amplius: quis enim dubitet, hîc & nunc facilius posse mihi persuaderi, vel hominem esse animal, vel animal esse sensibile, vel hominem esse sensibile, quam omnia simul? potest enim contingere per locum intrinsecum, vt, licet aliqua ex illis præmissis sit vera, omnes tamen tres propositiones veræ non sint. Ergo firmius quis adhæret cuilibet seorsim, quam illi quæ omnium trium veritatem complectitur. Quòd si semel sit locus inæquali certitudini, tunc maximè ratio à me facta vim suam retinet.

Dicet fortè quis, Primò, hanc rationem nullam esse: nam quando video duos currentes, Petrum v. g. & Paulum, tam certus sum de cursu vtriusque simul, quam de vnus seorsim: ergo non quòd plura obiecta cognoscuntur per actum, eò minor habetur certitudo; tam infallibilis enim est ille actus, quo dico tunc temporis, duo currunt, quam si dixissem, vnus currit. Respondeo, quemlibet actum intuitiuum distinctum, habere omnem certitudinem physicam, quæ potest esse: vnde fit, vt cum ille cursus, vt duorum est, cognoscatur intuitiue, tam sit certus quam vnus solius. Dixi, distinctum: quia si veniretur ad maiorem numerum currentium, vbi in numerando posset esse aliquod periculum erroris, etiam si exactè numerasset centum, non tamen esset tam certus cucurrisse centum, quam cucurrisse

riffe vnum: quod experiētiā manifestā passim deprehendimus: at in numero, qui quasi oculis percipitur, vt sunt duo vel tres, tanta est certitudo de numero, quā de quolibet seorsim. Nos autem in presenti loquimur de assensu conclusionis, vbi non intuitiue & immediatē ea veritas percipitur, & consequenter non habetur de eo obiecto summa certitudo. Vnde assensus affirmans vnā partem, semper videtur manere minus fallibilis, quā assensus eam partem & aliquid amplius affirmans.

33 Secundo obiicies: Qui scit Petrum esse animal rationale, tam est certus illum simul esse hominem, quā sit certus de qualibet ex his veritatibus seorsim sumptā. Respondeo, si ille supponatur aliunde habens scientiam alterius pramissae, scilicet omnem hominem esse animal rationale, transeat; quia iam tunc habet duas pramissas ex quibus conclusio infertur, & tunc locum habet nostra tertia Conclusio statim ponenda. Quod si ille non habeat scientiam omnem hominem esse animal rationale, tunc falsum est, tam certum illum esse de vtraque veritate, ac de vnā solā. Imo dico, nullo modo esse de vtraque certum, sed tantum de vnā. Quid enim rusticus, sciens se hominem, scit de sua animalitate & rationalitate? Semper ergo est verum, vnā veritatem abstractiue cognitā magis esse per se certā, quā si cum aliis coniungatur.

Non acquiesces fortē, & dices ē contrario, hominem aliquando minus esse certum de vnā veritate solā, quā si illa ponatur cum alterā quae sit ratio illius. Respondeo, id fortē verum esse, quando veritas per se non est nota; tunc enim sine adminiculo alicuius rationis non potest intellectus ei assentiri. Dixi fortē, quia etiam tunc vim habet nostra doctrina: nam hac ipsa ratio, quae assertur ad probandum aliud, sola facilius creditur, quā si ponatur cum suo corollario; praefertim cum ad hoc etiam debeat subintelligi alia propositio, quae nouo indigeat assensu: nam (vt saepe dixi) ex vnā solā propositione nihil infertur. Adhuc urgebis, qui videt Petrum currentem, tam certus est de motu illius quā de cursu, etiam si illum moueri probetur ex eo quod currat, & quia omne currens mouetur. Nec potest dici, ibi certiores esse Petrum de qualibet pramissā etiam secundum se sumptā, hoc est de cursu ipsius aut de hoc quod omne currens moueatur, quā de conclusione, scilicet, illū moueri. corrui ergo totum tuum argumentum. Respondeo tamen faciliē, etiam si in eo casu videar ego per discursum cognoscere motum Petri, at in rei veritate ipsum motum in se ipso intueor non minus clarē quā cursum. Ideo dico, tunc non esse propriē discursum in mente; clariū enim videtur motus quā cursus. Nam cursus dicit formalissimē motum, & aliquid aliud, id est velocitatem, & perinde est ac si, dum video aliquem nimium bibentem, dicerem, qui nimium 35 bibit, bibit; sed iste nimium bibit, ergo bibit; qui discursus vix habet locum, nisi quando res per species abstractiuas cognoscitur: dum enim intueor nimium bibentem, etiam intueor bibentem, quid ergo tunc necessaria est ea propositio, qui nimium bibit, bibit? Idem omnino est in praesenti, quia currere est vnum verbum significans motum velocem: ego autem loquor de discursu

sibus, vbi veritas aliqua, verē antea ignota, manifestatur per pramissas illatius per consequentiam illius veritatis. Et in eo casu vim habet argumentum à me supra factum.

Dices tandem Tertio: Non est certior actus Fidei, quo credo Deum esse trinum & vnum, quā actus quo illud mysterium & omnia alia mysteria reuelata simul credo: corrui ergo tota ratio à te assignata. Respondeo, concedendo Antecedens, & negando consequentiam. Ratio est, quia cum quilibet actus Fidei ex motiuo cui innititur, nempe ex veracitate & reuelatione diuinā, habeat summā certitudinem, inde fit, vt nullus possit esse alio certior; nam tam certum est, non posse Deum in pluribus falli, quā non posse in vno: actus verō naturales (de quibus nobis sermo est in hac Sectione) non habent omnimodā certitudinem; vnde non mirum, si possit esse vnus alio certior. Quod si locus sit inaequali certitudini, tunc argumentum à me supra factum vim suam retinet. & propterea dixi, me in conclusione non loqui de assensu Fidei.

TERTIA CONCLUSIO. Vtraque pramissa non est certior quā sit ipse assensus conclusionis. 36 Hae est iam inter recentiores communis, & euidenter probatur: intellectus cognoscit lumine naturae, & euidētissimē, idem esse, duo aliqua esse idem vni tertio, ac esse idem inter se; ergo non potest esse certior de veritate vnus quā alterius. Patet consequentia, quia vbi non distinguit intellectus vnum & aliud, non potest timere, ne vnum sit & aliud non sit; sed aequē certus debet esse de vtroque, quia scit in re non esse nisi vnum. Confirmo & explico hoc argumentum. Maior certitudo (de qua in praesenti queritur, an sit in pramissis) est appreciatua, quae potest hoc modo declarari, vt si vnum ē duobus esset negandum, prius negaretur illud de quo minorem habeo certitudinem, quā illud de quo maiorem: sed hoc non potest reperiri inter assensum vtriusque pramissae, & conclusionis; ergo tam certo adhæreo conclusioni, quā vtrique pramissae. Probo Minorem primò in hoc syllogismo de Fide, *Deus est summa veritas, sed Deus reuelat 37* *nit se esse summā veritatem, ergo est summa veritas.* Ecce in hoc syllogismo non habeo maiorem certitudinem respectu vtriusque pramissae, quā respectu conclusionis: neque enim dici potest, quod si neganda esset aliqua veritas ex illis, negaretur potius veritas conclusionis, quā veritas vtriusque pramissae; quandoquidem veritas conclusionis est eadem cum veritate pramissarum. Dices tamen, hinc etiam probari contra te, neque quamlibet pramissam esse certior conclusioni, quia in praedicto argumento, illa Maior, *Deus est summa veritas*, non potest esse certior conclusioni, quae dicit etiam Deum esse summā veritatem. Respondeo, conclusionem praedictā non solum dicere Deum esse summā veritatem, sed etiam, Deum id reuelasse. Potest autem contingere, vt contingit in haeretico vel Gentili, vt sit certus de veracitate Dei, quod solum affirmatur per maiorem propositiōnem; & sit incertus de Minore, scilicet an id Deus reuelauerit, & consequenter sit etiam incertus de conclusione secundum totum quod conclusio dicit. At verò, si certus sit non solum de Maiori, sed etiam de Minori, non potest non eadem

eadem certitudine esse certus de conclusione, quæ nihil aliud cognoscit nisi quod cognoscebat utraque præmissa, scilicet Deum esse summè veracem, quia id reuelauit.

38 Secundò probò illam eandem Minorem, scilicet non posse me ita esse dispositum circa conclusionem & præmissas, ut si aliqua esset neganda, prius negaretur conclusio, quam utraque præmissa: quia cum ex propositione vniuersali infero aliquam particularem, v.g. ex eo quòd omnes homines currant, infero aliquem hominem currere, implicat me esse certiorē de illā propositione vniuersali, & de aliā affirmante aliquem includi in omni, quàm de particulari, affirmante aliquem currere in particulari: ex ipsis enim terminis videtur manifestum, quòd si sum certus certitudine vt octo, v.g. currere quatuor homines, & in quatuor includi duos, sim etiam certus eadem certitudine, currere duos. Imò maior videtur esse certitudo de cursu duorum hominum hīc & nunc, quàm de cursu viginti; quia viginti non possunt currere, nisi currant duo; duo autem possunt currere, quin currant viginti.

39 Dicit quis Primò: Huic conclusioni aduersatur ratio à nobis suprà facta: nam quandoquidem in conclusione plus cognoscitur quàm in utraque præmissa, iuxta nostra principia, (cognoscitur enim idemitas extremorum inter se, & cum vno medio, in præmissis verò solum cognoscitur idemitas cum vno medio) ergo conclusio, quæ plus asserit quàm ambæ præmissæ, non erit tam certa sicut præmissæ; actus enim quo plura cognoscit, est minùs certus, vt suprà docui. Respondeo, illud plus, quod conclusio præ præmissis cognoscit, non esse aliud ab ipsis præmissis; & aliunde ab intellectu ipso cognosci, non esse aliud, ideoque non posse minùs esse de illo certum, quàm de præmissis. Si autem comparatur obiectum conclusionis cum vnâ solâ præmissâ, iam est aliquid distinctum propter alteram præmissam, quam includit: sicque potest esse minùs certus de conclusione, quàm de vnâ præmissâ, non tamen quàm de utraque. Dices, Potest intellectus dubitare, an etiam si duo sint eadem vni tertio, sint idem inter se; nam in diuinis contingit, vt duo sint eadem vni tertio, non tamen propterea idem inter se: ergo adhuc post vtrumque assensum præmissarum, manet noua difficultas intellectui vincenda, ratione cuius poterit minorem habere certitudinem de idemitate extremorum inter se quæ in conclusione infertur, quàm habent de idemitate cum vno tertio, quæ per utramque præmissam cognoscitur. Respondeo, intellectum tam esse certum in creatis, imò & in diuinis, excepto mysterio Trinitatis, locum habere illud principium, quàm possit esse certus de veritate præmissarum; ideoque ex hac parte non retardari à certitudine conclusionis. Quòd si de hoc principio dubius esset, tunc non solum conclusio esset minùs certa, sed nullo modo esset certa, sed dubia, cuius contrarium hīc supponimus; pro præsentī enim Disputatione iam supponitur esse certitudo omnimoda de bonitate illationis, aliàs nulla esset quæstio; eā autem suppositā, locum habet noster totus discursus proximè factus.

SUBSECTIO TERTIA.

Examinatur quedam opinio.

Non defuit qui planè in extremam declinauerit viam, circa certitudinem conclusionis & præmissarum: P. enim Tannerus 3. part. dist. 2. quæst. 3. dub. 2. agens de obiecto seu ratione formali sub quâ Theologiæ doctrinam quandam vniuersalem tradidit, eā quā non pauca postea circa Fidem deducit. Ea autem est, intellectum eius esse genij circa conclusionis assensum, vt quando per alteram ex præmissis certò & infallibiliter ipsi innoscitur, conclusionem inniti certior cui-dam & firmiori fundamento, quàm sit ille idem assensus prior per quem id innoscitur, relicto hoc assensu priori, fortius adhæreat conclusioni propter illud aliud fundamentum certius cui conclusio innitur; vnde semper intellectus assentitur tam certò conclusioni, quàm assentitur certissimæ præmissæ. Quam doctrinam dicit à P. Gregorio de Valentia expressè tradi Tom. 3. disp. 5. quæst. 1. punct. 2. Ratione verò id suadet Tannerus, quia intellectus omnem eam certitudinem & perfectionem possibilem consecratur, quam habere potest ex præmissis. Confirmat exemplo Samaritanorum, qui visis signis à Christo factis, dicebāt Samaritanæ, *Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audimus, & scimus*, &c. Ita etiam discipulus, audiens Magistrum suum explicantem demonstrationes Euclidis, non eis assentitur propter Magistri dictum, sed propter earum propriam rationem. Addit, quando vnâ præmissâ est solum probabilis, non sufficere vt assentiat euidenter conclusioni propter alteram præmissam euidenter; debet enim ei constare euidenter, obiectum illud conclusionis includi in præmissâ euidentiore. Infra verò quæst. 5. dub. 3. & 4. docet, eam euidenciam minoris non necessariò debere esse Metaphysicam aut naturalem, sed sufficere si sit moralis, qualis est de eo quòd Cicero fuerit, & quòd sit de facto ciuitas Neapolitana.

Hinc infertibi, omnes conclusiones seu obiecta conclusionum Theologicarum, quæ nituntur vnâ præmissâ de Fide & alterâ naturali euidenti etiam solum moraliter, esse verè de Fide, vt, *Christus est risibilis, Christus habuit potentiam imaginariam*. Mihi hac doctrina non potest vera apparere. Et quod ad P. Valentiam attinet, apertè est in contrariā sententiā: eo enim loco in responsione ad 3. expressè docet, etiam si Minor sit euidens, vt v.g. *homo est risibilis*, conclusionem inde illatam, *ergo Christus est risibilis*, non posse vllò modo Fide diuinā credi: solum autem id admittit, quando propositio de Fide est vniuersalis: quia tunc in eā includitur particularis, vt v.g. *omnis homo baptizatus valde habet characterem*, eo ipso, inquit, quòd ego sim certus euidenter de Baptismo alterius, possum Fide credere illum habere characterem; quod non docet de aliis propositionibus æqualibus. Licet enim sit reuelatum, S. Ioannem fuisse hominem, non propterea *ergo est risibilis*; quia risibile non est quid particulare illius de Fide, sed æquale æquali. Quam doctrinam etiam defendit eodem modo P. Koninek de Fide, Suarez, & alij recentiores: & in materia

riâ Fidei, eo ipso quod conclusio nitatur vñ de Fide, & alterâ euidenti, eam esse de Fide docetur à nonnullis ab ipso ibi citatis. At vniuersaliter loquendo in omni syllogismo in aliis materiis euidentiis posse conclusionem seu obiectum conclusionis (si nō habeatur aliunde aliud argumentum) esse certius nobis quàm sit qualibet præmissa, non scio ab vilo doctum nisi à Tannero. Imò (vt paulò antè vidimus) est valdè difficile explicare, quomodo non sint ambæ præmissæ certiores quàm sit conclusionis assensus. Sed cuiuscumque ea sententia sit, efficaciter reicitur. Ne autem ab hoc exemplo Fidei longius diuelamur, & ad illud iterum redeundum sit, Aduerto, quidquid in hac materiâ Fidei contingat, non posse vilo modo inde deduci argumentum ad alios syllogismos in materiis naturalibus. Nam in primis, punctum hoc de resolutione Fidei, & quod possit assensus noster circa mysteria esse certior quàm circa motiua seu propositionem Ecclesiæ; item quod hæc propositio non se habeat vt ratio formalis inquam Fides vltimò resoluitur, sed purè vt conditio: difficultas, inquam, hæc est inter Theologicas è maximis, audiuique non semel doctissimos & ingeniosissimos viros aientes, eam planè sibi imperceptibilem videri. Iam ergo, quomodo ex tam obscurâ questione trahetur instantia ad aliam questionem claram de discursibus naturalibus? nisi vt res claras per obscuras confundamus, cum (vt sæpè dixi) debeamus è contrario semper obscuras per claras explicare. In aliis discursibus cessant omnes rationes, quæ in Fide ad eas tenebras nos pellunt, cur ergo non manebimus in luce?

Secundò, in Fide reducitur ea certitudo & adhesio intellectus ad piâ affectionem voluntatis, quæ ad credendum requiritur, & quæ imperat intellectui adherere firmiter obiecto, alioquin eo imperio cessante, certè non firmius adhereret intellectus mysterio quàm motiua, vt fusè tradidi in materiâ de Fide, estque inter omnes commune. Imò ego ibi dixi, fortè certitudine adhesiua non firmius intellectum iungi mysterio, quàm motiuis in communi, cum sit dispositus negare mysterium, si constet motiua omnia fuisse falsa; non enim potest credere sine motiuis. Sed quidquid de hoc sit, certè in aliis discursibus naturalibus per euidenter consequentiam, nihil est de piâ affectione, nec de certitudine à voluntate imperatâ: quomodo ergo poterit intellectus à seipso determinari ad iudicandum certius, quàm sint motiua quæ illum determinant, etiamsi non se habeant nisi per modum conditionis? quia, vt alibi dixi, tam facit contingentem effectum contingentia conditionis, si est essentialiter requisita, quàm contingentia ipsius causa, vt ex terminis est notum.

Iam nunc Tertio addo, ipso exemplo Fidei intentum meum ostendi: nam quia propositio Ecclesiæ postea in assensu non se habet vt motiuum, idè licet propositio mihi sit clara, & illa habeat connexionem cum reuelatione, assensus tamen ille, quia non habet aliud obiectum formale nisi ipsammet reuelationem in se obscuram, est etiam obscurus; etiamsi, vt dixi, ex imperio voluntatis sit certus, ergo, si intellectus non assensit obiecto conclusionis propter ipsam præmissam, etiamsi hæc in se videatur, assensus ta-

men erit obscurus, quia ille nititur obiecto conclusionis non vilo adæquate, licet homo determinetur à conditione visâ, sicut in propositione Ecclesiæ. Quis autem dixit vñquam, in scientiis assensum conclusionis, ex duabus præmissis euidentiis euidenter illatum, esse obscurum?

Respondetis fortè, negando consequentiam, quia hæc ea propositio Minor habet necessariam connexionem cum obiecto conclusionis, idè non causat obscuritatem, sicuti eam causat propositio Ecclesiæ. Sed contrâ, quia si ea connexio non est motiui formale assensus, semper hic relinquetur obscurus, licet conditio sit euidens: sicut licet propositio Ecclesiæ euidenter videatur, & illa habeat connexionem aliquam cum reuelatione, relinquit assensum circa reuelationem obscurum, quia in eo non intrat claritas propositionis, vt expresse ipsemet Tannerus vniuersaliter docet supra n. 7.

Secundò-principaliter impugno prædictam doctrinam: nam in ea videtur peti manifestum principium, dicitur enim semper, intellectum, relictâ præmissâ minùs certâ, adherere conclusioni propter certiorē, quia semper adheret quàm certò potest. Ecce in hac ratione, quæ est tota substantia sententiæ, supponitur quod deberet probari, & in quo est tota difficultas, scilicet, intellectum posse ex vi vnius solius præmissæ adherere conclusioni, quod ab omnibus meritò negatur. Et hoc ipsum repetitur in omnibus aliis rationibus, in quibus dicitur, semper intellectum adherere quàm certò potest: quod quidem verissimum est, debuisset tamen probari posse ex vi vnius præmissæ certius adherere, quod non fit nec potest, vt iam ostendo.

Quia tota vis syllogistica nititur in connexionem duorum extremorum cum vno medio, vt inde inferatur connexio eorum inter se, quomodo ergo potest fieri, aut concipi, hominem solum ex vi connexionis eorum cum vno medio, esse certum de connexionem eorum inter se, & tamen certiorē esse de connexionem inter se, quàm de connexionem cum medio? Nec sufficit, quod intellectus habeat eam maiorem certitudinem de connexionem vnius extremi cum medio: nam hæc connexio non sufficit, vt inter se duo extrema connectantur, nisi alterum extremum cum eo medio etiam connectatur. Explico hoc palpabili exemplo: pono, affinitatem Petri & Ioannis inter se pendere assentialiter à consanguinitate vtriusque cum Antonio, & aliunde eam non posse esse, repugnat in terminis, me esse certiorē de eâ affinitate inter se, quàm sum certus de consanguinitate Petri cum Antonio, etiamsi de consanguinitate Ioannis cum eodem Antonio summe certus sim. Quod si hoc exemplum non satis declarat, ecce aliud clarius: repugnat, duos asseres magis inter se esse connexos & inseparabiles, quàm sit connexus quilibet clauis vtrumque asserem connectenti, quàm enim faciliè ab vno clauis separatur (quamuis ab altero non possit) tam faciliè etiam asseres inter se. Nec maior hac in re probatio desiderari potest.

Ab absurdo autem idem confirmatur: quia sequeretur, me de facto esse certiorē, Ciceronem v.g. fuisse animal rationale, quàm sum certus, eum fuisse hominem, quod est planè absurdum. Vel si hoc non videtur absurdum (quod

vix persuadeo mihi non videndum) dic me esse certiorē, eum fuisse conceptum in peccato originali, quā eum esse hominem. Sequelam autem evidentissime probō: nam in hoc syllogismo, *omnis homo est animal rationale, Cicero fuit homo, ergo Cicero fuit animal rationale*, Maior est multo certior quā Minor, quia illa est certa etiam Metaphysicē, hæc verò solum moraliter; ergo conclusioni deductæ certius assentitur quā Minor, assentitur enim iuxta certitudinē Maioris; ergo certius assentitur eum fuisse animal rationale, quā fuisse hominem. Idem dico de peccato originali: sit enim hic syllogismus, *omnis homo concipitur in originali, sed Cicero est homo, ergo fuit conceptus in originali*. Ecce conclusio seu assensus circa consequens, seu veritas consequentis (ne forte dicas eam vt conclusionem non esse certiorē) sequitur certitudinem Maioris, quæ est de Fide. Imò ipsa conclusio est de Fide in sententiā Tanneri, ergo est de Fide, eum conceptum in originali; & tamen non est tam certum eum fuisse hominem conceptum, natum, &c. quod planè est absurdissimum.

Nec potest hic responderi, dicendo, illam Minorem non esse sufficientem, vt sit conditio ad eum maiorem assensum: nam expressè ipsemet Tannerus contrarium docet, aiens, non requiri ad hoc propositionem evidentem Metaphysicē, sed sufficere moraliter evidentem, & in hoc de existentia Ciceronis ponit exemplum. Alia absurda similia possent inferri, sed hæc sufficiant.

Tertio reicio eam sententiam, quia videtur ex eā manifestè sequi, etiam si vna præmissa sit tantum probabilis, adhuc futurum assensum conclusionis evidentem, quod est absurdum. Negat Tannerus sequelam, quia dicit, requiri evidentiam saltem moralem, quā constet certò, illud obiectum includi in Maiore, alioquin non posse intellectum assentiri ei conclusioni certitudine summā præmissæ. Verum hæc responsio gratis datur, & sine consequentiā vllā in doctrinā. Quod sic ostendo euidenter, & pono vnam præmissam esse certam vt octo, alteram etiam esse evidentem & certam, solum tamen vt quatuor. In hoc casu fatetur Tannerus, me posse assentiri conclusioni certitudine vt octo, quia vna præmissa est certa vt octo, etiam si de continentia eius conclusionis in eā præmissa non mihi constet nisi vt quatuor. Inde arguo manifestè, ergo si habeo vnam præmissam evidentem, potero conclusioni assentiri euidenter, etiam si de inclusione conclusionis in eā præmissa non mihi constet euidenter per alteram, sed solum probabiliter. Patet hæc vltima consequentia: quia si assentior certitudine vt octo, licet de inclusione non sim certus vt octo, ita potero assentiri certò, licet de inclusione non sim certus: sicut enim carentia certitudinis vt octo circa inclusionem non impedit certitudinem vt octo in conclusione, ita carentia certitudinis vt vnum de eā inclusione non impedit certitudinem vt vnum respectu conclusionis; sicut enim se habet carentia vt octo ad octo, ita carentia vnus ad vnum. Nec video quomodo hic, nisi petendo principium, dari possit disparitas.

Quartò & vltimò ratione à priori eam sententiam reicio: nam assensus conclusionis cognoscit non solum obiectum Maioris, sed ip-

summet obiectum Minoris; vtrumque enim extremum infertur in conclusione, nec magis repetitur extremitas Maioris quā Minoris, aut è contrario, v.g. in hoc syllogismo, *omne animal rationale est homo, omnis homo constat animā & corpore unitis vnione distinctā, ergo omne animal rationale constat animā & corpore unitis vnione distinctā*, quæ conclusio ex terminis apparet non certior, quā sit ea Minor, quidquid sit de summā certitudine Maioris. In hac ergo ex Maiori accipitur pro conclusione, *omne animal rationale*, ex Minori accipitur, *constat animā & corpore unitis inter se vnione distinctā*. Quomodo ergo, cum hoc ipsum simul cum *omne animal* cognoscatur in conclusione, potest certius illud *constat animā & corpore* cognosci, quā fuerat per Minorem cognitum, cum illud non cognoscatur ex vi Maioris, aliunde autem non sit, vnde eā maior certitudo possit provenire, nam Minor non facit se certiorē quā antea fuerit? Constat ergo, non posse conclusionem esse certiorē, quā sit assensus cuiuslibet præmissæ. Et hoc argumento Deo dante ostendam, non posse esse de Fide consequens Theologicum, quia eā Minor cum attingatur in eo consequenti, non potest relinquare consequens certius quā ipsa sit. Vnde, quia propositio seu motiva Fidei non sunt tam certa, non possunt in omnium sententiā, etiam Tanneri, attingi per actum Fidei; quam doctrinam omnino destruit eius principium hucusque impugnatum.

Confirmationes suprà allatæ à Tannero non vrgent: nam aliud est, quando homo habet duo argumenta diuersa, vnum alio fortius, circa idem obiectum, vt Samaritani circa Christum; tunc nullus negat, hominem per vnum fortius adherere quā per alterum. hic autem non est sermo de duobus argumentis, sed de duabus præmissis quæ vnicum faciunt argumentum, & inter se vna omnino pendens ab aliā, vt dictum est. Eodem modo responderetur ad secundam de discipulo audiente demonstrationes Euclidis: ibi enim sunt duo argumenta pro conclusione, vnum auctoritas Magistri, aliud ipsamet præmissa quæ in demonstratione ponuntur, quæ proculdubio possunt causare maiorem certitudinem, quā dictum Professoris. Sed hinc nihil ad punctum præsens. Quæ circa conclusionem aut consequens Theologicum hinc infert P. Tannerus, scilicet, illud esse de Fide, ex proposito impugnauit in materiā de Fide, & Deo dante Disputatione Proæmiali Theologiæ fusiùs reijciam.

SECTIO V.

Quid de euidentiā præmissarum & conclusionis.

VIDE O, in hac quæstione communiter eodem modo de qualibet præmissa seorsim ac de vtraque simul discursi, & de euidentiā idem etiam dici quod de certitudine. Ego autem, sicut Sectione præcedenti diuersam rationem esse ostendi de vnā ac de vtraque præmissa simul, ita in hac curabo probare, philosophandum nobis aliter esse de euidentiā, quā de certitudine, nisi quæstio fiat de nomine. Pro quo suppono, 41
euidentiā eò esse maiorem, quò magis accedit